

Filibert Benedetič

CIVILIZACIJA NA MEJI

Glas korenin v kulturnem sporočilu javne radiotelevizije

Problematika kulturne identitete in družbene omike v sožitju in dialogu med narodi, s posebnim poudarkom na vlogi množičnih občil, spada v okvir velikih, vznemirjujočih vprašanj našega časa. V tem kontekstu se poleg samoumevno delikatnih in občutljivih vprašanj pojavljajo tudi varljive ideje nacionalizmov – zlasti pogubna je ideja etnonacionalizma – pojmovanih kot kategorije družbenopolitične in gospodarske oblasti, ki uveljavljajo svojo premoč z nasiljem. Strumentalna mobilizacija množic za uveljavitev te premoči povzroča mrk razuma in vrednote človeškega duha, opredeljene v zavesti individualne in kolektivne kulturne samobitnosti, enači s cenanim tržnim blagom za prekupčevanje. Pri vsem tem moramo upoštevati tudi dejstvo, da kodificiranih vrednot v razponu univerzalno sprejetih in priznanih skupnih meril sploh ni. V času epohalnih sprememb, kakršnim smo danes priča, prihaja čedalje bolj do veljave potreba, da pristopimo k izoblikovanju občeveljavnih norm, ki naj bi bile usklajene ne samo s formalnim zakonom družbeno političnega reda, ampak tudi s praktičnimi določili od ljudstva sprejetih pravil. Samo na ta način bomo lahko ustavili prodor protikulturnih sil, ki ustvarjajo stanje stalne konfliktnosti ob nenehnem oživljanju vojnih strahot. Če torej upoštevamo vse te negativne elemente – neglede na različne jezikovne bariere, ki ovirajo naravni tok komunikacij – je upravičena trditev, da so pogoji za sproščeno analizo propozitivnih vrednot obsejne civilizacije, naravnano s stvarnostjo celokupne evropske kulture, danes zelo težki.

Težka je kriza, ki bremeni civilne ustanove javnih uprav; načela etičnih vrednot – profesionalna angažiranost, spoštljiv odnos do dela, spoštovanje ustavnih načel demokratične države – vsebolj tonejo v pozabo; brezobzirno moralno linčanje postaja pravilo. Človečanske pravice so danes bolj kot kdaj koli podvržene uničevalnim postopkom duhovnega embarga, ki se neizbežno uveljavlja v nesrečnih deželah civilizacijskega umiranja narodov kot posledica vojaških in gospodarskih sankcij mogočnikov svetovnega reda. Z barikad se oglašajo samo še osamljena sporočila kulture z glasom vesti. Proti tezam, ki zagovarjajo načelo zaščite kulturne identitete narodov, nastopa koncept rasistične nadvlade, proti kulturi dialoga barbarstvo etničnega čiščenja, proti kulturnemu sporočilu ultimativni razglas ideologije oblasti. Lahko je reči, da legitimna oblast, ki jo občasni mogočni oblastniki izvajajo z nasiljem, izhaja iz svobodne volje suverenega ljudstva. Ko so ogrožene temeljne vrednote demokracije – civilno življenje v okviru konstitucionalnih in institucionalnih jamstev državniške kulture – je vsaka taka trditev neosnovana. Legitimnost oblasti sicer res izhaja iz ljudstva, toda za svobodno izbiro mora ljudstvo tudi razpolagati z ustreznimi sredstvi, ki omogočajo presojo v skladu z naravnim zakonom človeštva.

In taka sredstva lahko nudi samo izobrazba, izhajajoča iz individualnih in kolektivnih vrednot kulture, ki je duša civilne družbe.

Pri razčlenjevanju temeljnih postavk duha in misli obmejnega človeka moramo najprej prepoznati poseben izraz kulturnega sporočila manjšin. Gre za manjšine, mišljene tu v specifičnem pomenu besede, ki živijo in delujejo kot sestavni del avtohtonega prebivalstva. Njihov glas opredeljuje svojevrstno podobo skupne stvarnosti obmejnega prostora in odseva etnične značilnosti različnega matičnega izvora. Specifika manjšinske etnične pripadnosti, poleg splošnega osnovnega vprašanja tehničnih postopkov etatične narave v kontrapoziciji s pedagoškimi spodbudami kulturne ustvarjalnosti, prinaša še serijo dodatnih problemov, ki karakterizirajo obmejna ozemlja. Občutljivost za vprašanja eksistenčne narave v povezavi s problematiko kulturne biti je tu veliko bolj poudarjena kot v krajih, kjer so vsi prebivalci iste narodnosti in se narodnost izenačuje z državljanstvom oziroma pojem etnične pripadnosti izenačuje s pojmom državljske pripadnosti. Toda takih krajev ni veliko v bujno razraščanem vrtu Evrope, ki doživlja svojo skupno kulturno identiteto prav zaradi raznolikosti tu posejanih vrst. Vloga množičnih občil v specifičnih pogojih te karakteristične in svojevrstne stvarnosti je zato bistvenega pomena. Njihova sporočilna vloga prihaja do veljave v prizadevanjih za priznanje izraznih vrednot posameznih kulturnih identitet. To pa obenem uveljavlja skupno bogastvo v stvarnosti oplajajočih kulturnih ambivalenc civilizacije na meji.

Take so torej te emblematične postavke razsvetljenega koncepta obmejne civilizacije in sožitja v viziji nove Evrope regij. Gre za vizijo, ki se razteza nad utesnjenimi prekati stare razdrobljene Evrope, stalno ujete v primež ozemeljskih razkosavanj in kar naprej uklete za zidovi in mejnimi pregradami vseh vrst. Dežela Furlanija-Juljska krajina s svojim kulturnim bogastvom predstavlja v tem pogledu pomemben zgled. V njej najdemo shranjene stare kodekse narodov in ljudstev, ki so tu zasadili tisočletne korenine že v časih davnih preseljevanj narodov. Pomen civilizacije in sožitja je zato povsem opredeljen v tem prostoru, kjer je zgodovina izoblikovala križišče in kulturno postajališče romanskega, slovanskega in nemškega sveta. Iz tega izhaja velika ideja sožitja, sodelovanja in prijateljstva med narodi. Pevci in interpreti moderne svobodoljubne misli so to idejo zasnovali v izrazu umetniške besede že v času epohalnih sprememb, ki so sredi prejšnjega stoletja dosegle višek v »pomladi narodov« in ki se danes, ko doživljamo nove epohalne spremembe, ponovno vrača v viziji sugestivne podobe skupnega doma narodov v Evropi regij.

Civilizacija na meji torej, pisana in polivalentna stvarnost na robu geopolitično opredeljenih ozemelj posameznih držav, odmevnica samobitnega izvora ljudskega izraza, skupna dobrina v skrajni sintezi posameznih domovin, ki se izživlja kot stična točka in laboratorij za mir nad mejami. Toda če res hočemo uživati blagodejnost teh vrednot, jih moramo tudi odkrito sprejeti, ne pa jih sprevračati, še manj ignorirati, kot žal to delajo glasniki nacionalistične ideologije oblasti s svojim nasilnim postopanjem.

V tem pogledu stopa vseskozi v ospredje vprašanje mej ob vsiljevanju vsakovrstnih pregrad in omejitev, in to kljub temu, da domicilne pravice kulturnega izraza manjšinskih etničnih skupnosti ne morejo in ne smejo v nobenem primeru pogojevati rezidenčnih pravic, ki jih država priznava in dodeljuje s tehničnimi postopki državljanstva. Kulturni subjekt manjšine ne sme imeti občutka, da je tujec na svojem domu.

Pri opredeljevanju manjšin prihajajo v poštev različne situacije, v katerih se posamezne skupnosti nahajajo. V našem primeru se te razlike v glavnem nanašajo

na specifiko tako imenovanih zgodovinskih narodnih manjšin in specifiko jezikovnih manjšin. Gre za definicije, ki niso le formalne narave. Zgodovinske narodne manjšine so sestavni del avtohtonega prebivalstva, ki se v geografskem pogledu nahaja na meji med različnimi državami in kulturnimi svetovi. Jezikovne manjšine pa so priseljene skupnosti, ki so emigrirale iz svoje matične domovine in se nastanile na novem narodnem ozemlju daleč stran od nje. So pa tudi manjšine, ki ne spadajo ne eni ne drugi skupini. Te manjšine sicer ohranjajo specifiko drugačne etnične pripadnosti na državnem ozemlju, v katerem živijo, toda nimajo nobene matične domovine, na katero bi se kot manjšina lahko sklicevale, niti ne razpolagajo z opredeljenimi izhodišči svojega kulturnega izraza in razvoja. S tem pa nikakor ne mislimo ustvarjati kake zaslužne lestvice manjšin, ki bi bila v vsakem primeru nesmiselna in brezpredmetna. Z navedbo različnih specifik želimo predvsem prispevati dodatne elemente v funkciji analize, ki zahteva veliko pozornost, poglobljen pristop in izostreni čut strpnega duha. Treba je namreč najti pravi ključ, da bi lahko raztolmačili izhodiščne značilnosti in na skupni podlagi opredelili razpoznavni znak posameznih manjšinskih skupnosti.

Deželi Furlaniji-Julijski krajini je bila priznana avtonomija s posebnim statutom zaradi različne etnične sestave njenega prebivalstva. Italijanski parlament je torej priznal načelo diferenciacije po narodni pripadnosti, saj so poleg Slovencev tu tudi Furlani. V deželi obstaja na meji z Avstrijo tudi nemška narodnostna skupnost, številčno sicer dokaj skromna. Ob tej naravni in splošno sprejeti obrazložitvi pa se je v zadnjem času pojavila v nekaterih pričevanjih zgodovinsko-politične narave tudi drugačna teza. Ta teza izhaja iz trditve, da je italijanski parlament priznal deželi avtonomni status s posebnim statutom »predvsem z ozirom na odprta vprašanja ozemeljske pripadnosti Trsta in dela Istre«. V vsakem primeru je nesporno, da tvorijo Slovenci, Furlani in v omejenem številu tudi Nemci – poleg ostalih specifičnih manjšinskih stvarnosti, ki seveda obstajajo – sestavni del tu živečega avtohtonega prebivalstva.

Naziva narodna manjšina in jezikovna manjšina sta v italijanski uradni terminologiji točno definirana. Slovenci v Furlaniji-Julijski krajini, Nemci na Južnotirolskem in Francozi v dolini Valle d'Aosta so priznani kot narodna manjšina. Vse druge manjšinske stvarnosti, bolj ali manj priznane, so vključene v skupino jezikovnih manjšin. Kar zadeva Furlane, ti predstavljajo še težko določljivo stvarnost. Ob nespornem dejstvu, da Furlani pripadajo samobitni etnični skupnosti, ostaja njihov položaj – tudi po lastni krivdi – vseskozi dvoumno razpet med jezikovno manjšino in samostojnim narodom ali »furlansko domovino«, kljub temu da predstavljajo večino v Furlaniji.

Pomemben prispevek k zaščiti kulturne identitete posameznih narodnih skupnosti in skupnih vrednot civilizacije in sožitja v tem našem karakterističnem malem velikem sveta ob meji, prihaja od Slovencev in njihovega skupnega kulturnega prostora. Zamisel slovenskega skupnega kulturnega prostora se je porodila med kulturniki z namenom, da bi zbudili v matični domovini zanimanje za manjšino. Toda ta zamisel se je postopoma preoblikovala v vizijo duhovnega parlamenta vseh Slovencev, postavljenega nad pregradami družbenopolitičnih meja v višjo razsežnost kulturne biti. V njem so zastopani vsi Slovenci neglede na državljanstvo, ki se tiče civilnih pravic in dolžnosti v obsegu državne ureditve. Pravni status manjšinca je tako jasno določen in opredeljen. Pripadniki slovenske manjšine na nivoju civilnih pravic in dolžnosti so kot državljani Italije enaki vsem drugim italijanskim državljanom, ki pripadajo italijanski narodni identiteti, toda kot pripadniki slovenske narodnostne skupnosti na nivoju kulturne biti so obenem tudi enaki vsem državljanom

Slovenije, ki pripadajo slovenski narodni identiteti. V tem kontekstu očitno ne pride v poštev status dvojnega državljanstva v pomenu državne pripadnosti, pač pa status dvojnega kulturnega državljanstva v pomenu narodne pripadnosti, ki nima mej. Ta parlament seveda ni v nobenem primeru izenačljiv s predstaviškim institucionalnim telesom državne oblasti. Slovenski duhovni parlament je moralna entiteta, sestavljena iz utemeljevalcev kulturne identitete naroda, v prvi vrsti iz poetov, ki so oblikovalci glasu materinega jezikovnega izraza, duše in domovine človeške biti.

Bilo bi seveda odločilno, če bi lahko uveljavili tak svetovni državni red, v katerem bi bili vsi ljudje razglašeni za državljane sveta, v katerem bi bila zagotovljena svoboda sožitja med narodi, zagotovljeno prosto komuniciranje in pretakanje idej med ljudmi, in to brez omejitev, brez podrejenosti strogim postopkom institucije potnih listov. Žal to ostaja še zmeraj samo utopija, pa čeprav ta utopija kar naprej živi v dveh temeljnih filozofskih izhodiščih Aristotelove oziroma Platonove vizije človeštva od antike dalje. V njej so zapopadeni temeljni motivi divje kontrapozicije med različno koncipiranimi modernimi idejami o državni ureditvi v okviru tako imenovanega zahodnega sveta na eni strani in vzhodnega sveta na drugi. Prvi je osnovan na spoštovanju osebnih človeških svoboščin v okviru ustavnih določil parlamentarne pluralistične demokracije, drugi na spoštovanju kolektivnih svoboščin plansko urejene družbe, v kateri osebne svoboščine obstajajo izključno v funkciji uniformirane kolektivne oblasti. Ustavil sem se za trenutek pri tem vprašanju, ker sem želel s tem poudariti enega od glavnih vzrokov za tragične dogodke, ki se odvijajo pred nami ne samo na trnovi poti narodov bivše Jugoslavije, ampak tudi v tragedijah narodov bivše Sovjetske zveze. Če hočemo vsaj delno razumeti, zakaj je prišlo do tega, moramo upoštevati obstoj orientalske miselnosti, ki onemogoča vsakršno sožitje med tema dvema konceptoma državne oblasti.

Za preporod srednjeevropske civilizacije, izoblikovane v plemenitem spletu različnih kulturnih svetov, je treba priznati in uveljaviti vrednote kulturne identitete narodov ne samo s pomočjo neotipljivih glasov duhovnega dialoga, pač pa tudi s pomočjo bolj konsistentnih sporočil konkretne govornice, podane s pomočjo vseh komunikacijskih sredstev množičnega obveščanja. Dialog – osnovno sredstvo množičnih občil za uveljavitev kulturne identitete in njenega sporočila – ostaja skorajda edina alternativa, s katero se lahko upremo nasilnemu postopanju mogočnikov oblasti. V tem kontekstu prihaja do izraza nezamenljiva vloga jezika. Komuniciranje v materinem jeziku je temeljni pogoj za kulturno rast manjšin. Toda sam tehnični postopek še ne zadošča: izraz materinega jezika postane pravi kulturni subjekt šele tedaj, ko zaživi v univerzalni razsežnosti ustvarjalnosti.

Pri tem gre vsekakor za prizadevanja in funkcije, ki jih niso dolžni opravljati samo posamezniki v laboratorijih osebne ustvarjalnosti, pač pa tudi in še zlasti odgovorni v javnih institucijah demokratične pravne države.

Javnopravna radiotelevizija v sistemu pravne države, izhajajoče iz izraza pluralne parlamentarne demokracije, odigrava bistveno vlogo ne samo kot sredstvo množičnega obveščanja, ampak tudi kot produktivni organizem kulture, ki oblikuje glas samobitnih vrednot civilizirane družbe. Njena učinkovitost najbolj izstopa pri premagovanju konfliktov nacionalistične narave, opredeljenih v nasilju in zatiranju. Kulturne vrednote malih narodov in manjšin so zato nezamenljive v Evropi regij.

Vprašanje glasov ostaja v vsakem primeru glavni problem, ki ga je treba razrešiti. Brez jezika ni mogoče očuvati kulturnih vrednot narodovih samobitnih korenin. Ko jezik umre, je naroda konec. To je tudi razlog, da moramo usmerjati vsa svoja prizadevanja v očuvanje sporočila kulture ob neokrnjenem glasu korenin.

Vendar ne gre samo za vprašanje ohranitve materinega jezika med pripadniki

iste jezikovne skupnosti. Pri tem gre tudi za posredovanje sporočila preko jezikovnih meja, kar spada med najzahtevnejše naloge sredstev množičnega obveščanja. Neglede na naravnost z vzgojnim procesom bilingvizma kot vrednote v najplemenitejšem pomenu besede – kar neverjetno se sliši, kako nasprotujejo v Trstu dvojezičnosti – moramo jezik malih narodov in zlasti še manjšin absolutno zaščititi, saj gre za osnovno sredstvo ohranjanja njihove kulturne identitete v okviru državne suverenosti večinskih nacij. Drugo je pa vprašanje posredovanja sporočila preko jezikovnih meja. Pri tem gre predvsem za to, da s pomočjo kodeksov univerzalne govornice kulture transponiramo sporočilo v dimenzijo splošne komunikacije.

V tem pogledu je dokaj zgovoren primer, ki ga nudi dežela Furlanija-Juljska krajina z oddajami deželnega sedeža RAI za slovensko narodnostno skupnost v Italiji. Slovenski radijski program, ki se oddaja preko avtonomnega omrežja v obmejnem pasu med Italijo in Slovenijo vse do meje z Avstrijo – upajmo, da bo čimprej prišlo tudi do slovenskega televizijskega programa, kot določa vsedržavni zakon, že zdavnaj sprejet v italijanskem parlamentu – ni samo zgleden primer izraza manjšine in njene ustvarjalnosti, pač pa tudi izraza večine, ki sprejema sporočilo korenin in zagotavlja njen prenos v univerzalno govornico umetnosti in kulture.

Gre za »specialnosti«, ki utemeljujejo primarno vlogo obeh radiotelevizijskih ustanov, vsedržavnega RAI-a in njegovega deželnega sedeža v Trstu ter RTV Slovenija in njegovega regionalnega sedeža v Kopru, ki proizvajajo tudi slovenski program za Slovence v Italiji oziroma italijanski program za Italijane v Sloveniji in na Hrvaškem. V ta kontekst se vključuje tudi delovanje manjšinskih narodnostnih skupnosti, avtohtonih osebkov bivanjske resničnosti, naravnanih v funkciji povezovanja, boljšega poznavanja in sodelovanja med sosednimi državami in še zlasti med kulturnimi vrednotami različnega matičnega izvora, ki bogatijo ta prostor. Obenem je treba tudi poudariti sodelovanje z deželnim studiom ORF v Celovcu, kjer se proizvaja tudi slovenski radijski in televizijski program za koroško manjšino.

Sodelovanje med ustanovama RAI in RTV Slovenija je nadvse pomembno pri uveljavitvi kulture miru, sožitja in poznavanja ne samo v ožjem prostoru te naše svojevrstne obmejne civilizacije, ampak tudi širše na območju dežel in držav srednjeevropske stvarnosti, bistvene komponente v prizadevanjih za uresničitev vizije vseevropskega skupnega doma narodov. Obe manjšini, slovenska narodnostna skupnost v Italiji in italijanska narodnostna skupnost v Sloveniji in na Hrvaškem, morata imeti možnost, da svoje naravne predispozicije in bogate izkušnje vložijo v skupne napore matičnih hiš pri uveljavljanju navedenih kulturnih vrednot, ki so prisotne v samem izhodišču temeljnega zakona o človečanskih pravicah.

Konzorcij radiotelevizijskih ustanov s področja Alpe-Jadran je konkreten primer premagovanja meja in posredovanja sporočila mittelevropske resničnosti. Kozmopolitska naravnost mittelevropskega subjekta obmejne civilizacije je dobila zagon v drugi polovici sedemdesetih let, ko so javne radiotelevizijske ustanove Furlanije-Juljske krajine, Slovenije, Hrvaške, avstrijske Koroške in Štajerske vzpostavile konkretno sodelovanje med seboj v obliki izmenjav tako imenovanih radijskih kulturnih pisem. Kmalu zatem je prišlo do pobude za televizijsko serijo »Manjšine, bogastvo Evrope«, pri kateri so sodelovali RAI s svojimi deželnimi sedeži v Furlaniji-Juljski krajini, v Valle d'Aosta in v Calabriji, jugoslovanski TV centri iz Slovenije, Vojvodine in Makedonije, TV italijanske Švice, TV Baskov in TV Kataloncev iz Španije, TV Valežanov iz Anglije, TV iz Madžarske, TV iz Vzhodnega Berlina in TV iz Švedske. Načrt je obsegal realizacijo 15 programov po 30 minut v obliki posebnega križnega sodelovanja. V njih so bile obravnavane naslednje manjšine: Slovenci v Italiji, Italijani v Jugoslaviji, Valežani na Angleškem, Baski in

Katalonci v Spaniji, Hrvati na Gradiščanskem, Madžari v Sloveniji, Laponci na Švedskem, Nemci v Vojvodini, Lužiški Srbi, Turki v Makedoniji, Francozi v Valle d'Aosta, Albanci v Calabriji in Retoromani v Švici. Temu je sledila še realizacija obširnega skupnega televizijskega programa o življenju in usodi Romov v Evropi.

Vzporedno se je razvila tudi ideja trdnejše oblike sodelovanja med javnimi radiotelevizijskimi ustanovami Srednje Evrope z ustanovitvijo združenja ALPE-JADRAN. V tem združenju sodelujejo deželni sedeži RAI iz Trsta, Benetk, Trente, Bocna in Milana, avstrijski deželni studii ORF, RTV Slovenija, RTV Hrvaške, RTV Madžarske, RTV Švice iz Lugana, TV Bavarske. Pred kratkim sta se pridružili še Češka in Slovaška. Združenje skupno pripravlja dve televizijski oddaji na mesec in en mesečni radijski obzornik. Te programe oddajajo v vseh pridruženih centrih tako v krajevnem kot vsedržavnem obsegu. Televizijski program oddajajo v vseh jezikih tudi na satelitskem omrežju Euro News. Gre torej za konkretne primere premagovanja mej in širjenja sporočila v duhu kulturne identitete posameznih stvarnosti.

V tem duhu deluje tudi evropska konfederacija deželnih televizij CIRCOM.

Pri poudarjanju pomena javne radiotelevizije kot ključnemu sredstvu pravne države za uveljavitev pluralnega izraza parlamentarne demokracije, moramo vztrajati na dejstvu, da ne gre pri tem samo za informiranje, pač pa tudi za ustvarjanje kulture. Taka so torej glavna izhodišča za sodelovanje in kooperacijo med narodi, ki niso bila opredeljena samo v načelih človečanskih pravic v svetovnem merilu, ampak tudi posebej za Evropo v helsinški listini.

Napori za dekodifikacijo različnih jezikovnih predlog s posredovanjem duha skupnega sporočila predstavljajo najplemenitejšo sintezo malega velikega sveta obmejnih civilizacij. Pri tem seveda ne mislimo na odpravljanje svojevrstnosti jezikovnih kodeksov posameznih manjšin, pač pa na premagovanje jezikovnih barier z njihovo transpozicijo v izraz funkcionalne komunikacije. Glas korenin mora seveda ohraniti svoje mesto v samobitnih vrednotah lastnega izraza, toda pri posredovanju teh vrednot s pomočjo občil množičnega obveščanja v izrazu drugih jezikovnih kodeksov je treba dojeti vso pristnost prave samobitnosti izvirnega glasu. V stvarnosti te naše civilizacije ob meji, ki prav gotovo spada v okvir Evrope regij z vsemi njenimi narodnimi in jezikovnimi manjšinami, problem ni toliko v tem, da večina priznava pravico rabe materinega jezika med pripadniki iste narodnosti. Bistveno vprašanje je v priznavanju domovinske pravice jezikovnemu izrazu narodne identitete, ki je s svojim kodeksom vključen v celotno družbo kot njen sestavni del. Tržaški sedež predstavlja v tem pogledu dragoceno vizitko Italije in javne službe RAI. S svojim delovanjem opravlja nezamenljivo funkcijo ne samo v okviru dežele, pač pa tudi v okviru vsedržavne RAI, ki mu je zato priznala privilegirani položaj observatorija za vzhodno Evropo. Že samo obveščanje v duhu kulture miru in resnice o tragičnih dogodkih v bivši Jugoslaviji in krvni davek njegovih vojnih poročevalcev opravičujejo to priznanje.

Umetnost besede seveda doseže najpopolnejšo obliko v pesniškem izrazu. To izhaja že iz modrosti antičnega kodeksa poetike, v katerem beremo, da poezija ni improvizacija, pač pa boleča pridobitev. Nazoren primer, vzet iz bogate kulturne zakladnice tržaškega javnega radiotelevizijskega sedeža, je v tem pogledu radijska izvedba integralne Dantejeve Božanske komedije v slovenščini. Realizacija tega imponantnega in zahtevnega projekta, izpeljana v sodelovanju z Radiom Slovenija, se vključuje v sam vrh svetovne radijske produkcije.

Pred zaključkom tega svojega posega bi rad opozoril še na problem uvedbe televizijskih oddaj v slovenščini na osnovi državnega zakona, ki je bil odobren v rimskem parlamentu že leta 1975. Slovenska narodnostna skupnost v Italiji še

zmeraj čaka na svojo televizijo. Splošna prizadevanja strokovnjakov in izvedencev tako na krajevni kot vsedrjavni ravni, zlasti še interes našega sedeža, da ohrani svojo primarno funkcijo proizvajalca in posrednika na stičišču kultur in narodov tega svojevrstnega srednjeevropskega prostora, nas le navdajajo z optimizmom. Upajmo, da se bo ta želja kmalu uresničila in da bo slovenska narodnostna skupnost v Italiji lahko razpolagala s tem zelo pomembnim sredstvom sodobne civilizacije.

Dialog v potrjevanju vrednot kulturne identitete vseh narodov – odločilno vlogo odigravajo v tem pogledu govorni izrazi, materinščina, manjšinski jeziki, večinski jeziki, umetniški kodeksi, glasovi korenin itd. – naj bo obenem izhodišče in imperativ za odpravo gluhot, ki že postajajo emblematicni simbol razkosane Evrope. Ta razkosanost pa ne izhaja iz priznanja vrednot. Nasprotno! Vizija skupnega doma narodov v Evropi regij ni sploh uresničljiva brez njih. V izhodišču naj bo torej mediacija tega sporočila s prenosom v univerzalno govorico kulture.

Ta svoja razmišljanja zaključujem z besedami upanja, ki me stalno spremljajo v težavah vsakdana. Večkrat slišimo s strani politikov, da so tovrstna razmišljanja in pričakovanja bolj plod fantazije poetov. Toda nihče bolj od pesnikov ne ve, kako je glas narodov resničen in nezamenljiv. Pesniki z oblikovanjem pesmi srca nudijo edino možno varianto za premagovanje iracionalnosti razuma. Prisluhimo jim in prikazujemo jih kot del nas samih, ki mogoče nismo zmeraj poetje, smo pa vsekakor oblikovalci pesniške mediacije neke civilizacije.